

Universitätsbibliothek Wuppertal

M. Tvllii Ciceronis Opera Omnia

Cicero, Marcus Tullius

Basileæ, MDCLXXXII

Liber primus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1133](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1133)

EPISTOLARUM

LIBER PRIMUS,

A D

QVINTVM FRATREM.

MARCUS Q. FRATRI, S.

TU SU dubitabam, quin hanc epistolam multi nuntii, fama denique esset ipsa, sua celeritate superata, tuque ante ab aliis auditurus esses, annuntium accessisse desiderio nostro, & labori tuo: tamen existimavi a me quoque tibi huius molestia nuntium perferri oportere. Nam superioribus litteris, non unis, sed pluribus, cum jam ab aliis desperata res esset, tamen ego tibi spem morae decessionis offerebam; non solum, ut quam diutissime te iucunda opinione oblectarem, sed etiam quia tanta adhuc bebat & a nobis, & a praetoribus contentio, ut rem posse confici non dissiderem. Nunc quoniam ita accidit, ut neque praetores suis opibus, neque nos nostro studio quidquam proficere possemus, est omnino difficile non graviter id ferre: sed tamen **NOSTROS ANIMOS** maximis in rebus & gerendis, & sustinendis excitatos frangi, & debilitari molestia non oportet. Et quoniam *ea molestissimi ferre homines debent, quae ipsorum culpa contracta sunt*, est quidam in hac re mihi molestius ferendum, quam tibi, factum est enim mea culpa, contra, quam tu mecum, & proficiens & per litteras egetas, ut priore anno non succederetur. Quod ego dum sociorum saluti consulo, dum impudentia nonnullorum negotiatorum resisto, dum nostram gloriam tua virtute augeri expeto, feci, non sapienter: praesertim cum id commiserim, ut ille alter annus etiam tertium posset adducere. Quod quoniam peccatum meum esse confiteor, est sapientiae, atque humanitatis tuae, curare & perficere, ut hoc *mihi sapienter a me provisum, diligentia tua corrigatur*. Ac si te ipse vehementius ad omnes partes bene audiendi excitaris; non ut cum aliis, sed ut **TECVM IAM IPSEREA** RES; si omnem tuam mentem, curam, cogitationem, ad excellentem omnibus in rebus laudis cupiditatem incitaris: mihi crede, **VNVS ANNVS** additus labori tuo, multorum annorum luxuria nobis, gloriam verò etiam posteris nostris afferet. Quae propter hoc te primo rogo, ne contrahas, aut demittas animum, neve te obsui, tamquam fluctu, sic magnitudine negotii sinas: contraque erigas, ac resistas, sive *etiam ultro occurras negotio*. Neque enim ejusmodi partem reip. geris in qua **FORTVNA** dominetur, sed in qua plurimum **RATIO** possit, & *diligentia*. Quod si tibi bellum aliquod magnum, & periculosum administranti prorogatum imperium viderem; sternerem animo, quod eodem tempore esse intelligerem, etiam fortunae potestatem in nos prorogata. Nunc verò ea pars tibi reip. commissa est, in qua aut nullam, aut per exiguam partem fortuna tenet, & quam mihi tota in tua virtute, ac moderatio-
ne animi posita esse videatur. Nullas (ut opinor) insidias

hostium, nullam praesertim dimicationem, nullam defectionem sociorum, nullam inopiam stipendii, aut rei frumentariae, nullam seditionem exercitus pertimescimus: quae per sepe sapientissimis viris acciderunt, ut, quemadmodum *gubernatores optimi vim tempestatis*, sic illi fortunae impetum superare non possent. Tibi data est summa pax, summa tranquillitas: ita tamen, ut ea *dormientem gubernatorem vel obrueret, vigilantem etiam delibare possit*. Constat enim ea provincia primum ex eo genere sociorum, quod est ex hominum omni genere humanissimum: deinde ex eo genere civium, qui aut quod publicani sunt, nos summa necessitudine attingunt: aut quod ita negotiantur, ut locupletes sint, nostri consulatus beneficio se incolumis fortunas habere arbitrantur. At enim inter hos ipsos existunt graves controversiae, multae nascuntur injuriae, magna contentiones consequuntur. Quasi verò ego id putem, non re aliquid negotii sustinere. Intellego permagnum esse negotium, & maximi consilii, sed memento, consilium me hoc negotium esse magis aliquanto, quam fortunam, putare. **QVOD EST ENIM NEGOTII CONTINERE EOS, QUI VIVS PRAESIS, SI TE IPSO CONTINEAS?** Id autem ut magnum, & difficile ceteris, sic est difficillimum: tibi & fuit hoc semper facillimum, & verò esse debuit: cujus natura talis est, ut etiam sine doctrina videatur moderata esse potuisse: ea autem adhibita doctrina est, 1. quae vel vitiosissimam naturam attollere possit. Tu cum pecuniae, cum voluptati, cum omnium rerum cupiditati resistes, ut facis, eris, credo, periculum, ne improbum negotiatorem, paulo cupiditatem publicanum comprimere non possis. Nam Graeci quidem sic te *ita viventem intuebuntur, ut quendam ex animalium memoria*, aut etiam *de caelo divinum hominem* esse in provinciam delapsum putent. Atque haec nunc non ut facias, sed ut te facere, & fecisse gaudeas, scribo, **FRAECLARVM** est enim, summo cum imperio fuisse in Asia triennium; sic ut nullum te signum, nulli aspectu, nullum vas, nulla vestis, nullum mancipium, 2. nulla forma cujusquam, nulla conditio pecuniae (quibus rebus abundat ista provincia) ab summa integritate, continentiaque deduxerit. Quid autem reperiri tam eximium, aut tam expectandum potest, quam istam virtutem, moderationem animi, temperantiam, non latere in tenebris, neque esse abditam, sed in luce Asiae, in oculis clarissimae provinciae, atque in auribus omnium gentium, ac nationum esse positam? non itineribus tuis perterretur homines? non sumtu exhausti? non adventu commoveri? esse, quocumque veneris, & publice, & privatim maximam laetitia: cum urbs custodem, non tyrannum: domus hospitem, non expilatorem, recepisse videatur? His autem in rebus jam te usus ipse profectò eruditur, **NE QVA QVA M** satis esse, ipsum haec

1. *Quae vel vitiosissimam naturam attollere possit.* Excurbavi vulgatum exaltare, inductos à Pall. quatuor, in quibus illud alterum, aut exaltare sepe hinc ad hunc locum Horatius, cum voluit,

deprimi hunc divinum periculum aurae.

2. *Nulla forma cujusquam.* Palatinus unus, fortunas, quod esse dignitas, potentia, atque honor, cogitandum.

hasce habere virtutes, sed esse circumspiciendum diligenter, ut in hac custodia provincia non te unum, sed omnia ministros imperii tui, sociis, & civibus, & reip. præstare videare. Quamquam legatos habes eos, qui ipsi per se habituri sint rationem dignitatis suæ; de quibus honore, & dignitate, & ætate præstat Tubero, quem ego arbitror, præsertim cum scribat historiam, multos ex suis annilibus posse diligere, quos velit, & possit imitari: 1. Halienus autem noster, cum animo & benivolentia, tum verò etiam imitatione vivendi. Nam quid ego de Gratidio dicam? quem certò scio ita laborare de existimatione sua, ut ut propter amorem in nos fratrem, etiam de nostra laboret. Quæstorem habes, non tuo iudicio delectum, sed eum, quem fors dedit, hunc oportet & sua sponte esse moderatum, & tuis institutis, ac præceptis obtemperare. Quorum si quis fortè esset sordidior, ferres eatenus, quoad per se negligeret eas leges, quibus est adstrictus: non ut ea potestatem, quam tu ad dignitatem permisisses, ad quæstum ureretur. Neque enim mihi sane placet, præsertim cum ii mores tantum jam aduimiam lenitatem, & ambitionem incubuerint, scrutari te omnes sordideis, excutere unum quemque eorum: sed, quanta sit in quoque fides, tantum cuique committere. Atque inter hos, eos, quos tibi comes, & adjuutores negotiorum publicorum dedit ipsa resp. duntaxat finibus his præstabis, quos ante præscripsi. Quos verò aut 5 ex domesticis convictionibus, aut ex necessariis apparitoribus tecum esse voluisti, qui quasi ex cohorte prætoris appellari solent, horum non modo facta, sed etiam dicta omnia præstanda nobis sunt. Sed habes eos tecum, quos possis rectè facienteis facile diligere: minus consulenteis existimationi tuæ, facillimè coercere: à quibus, rudis cum esses, videtur potuisse tua liberalitas decipi) nam ut quisque est vir optimus, ita difficillimè esse alios improbos suspicatur) nunc verò tertius hic annus habet integritatem eandem, quam superiores, cautiorem etiam, ac diligentiorum. Sint aures tuæ, quæ id, quod audiunt, existimetur audire, non in quas fictæ & simulata quæstus causa insulurreretur. Sit annulus tuus non ut vas aliquod, sed tamquam ipse tu: non minister alienæ voluntatis, sed testis tuæ. Accensus sit eo numero, quo etiam majores nostri esse voluerunt: qui hoc non in beneficii loco, sed in laboris, ac muneris, non temerè nisi libertis suis deferebant; quibus illi quidem non multo secus, ac servis, imperabant. Sit & lictor non suæ, sed tuæ lenitatis apparitor: majoraque præferant faves illi, ac securæ dignitatis insignia, quam potestatis. Toti denique sit provincia cognita, tibi omnium, quibus præsis, salutem, liberos, famam, fortunam esse carissimas. Denique hæc opinio sit, non modò iis, qui aliquid acceperint, sed iis etiam, qui dederint, te inimicum (si id cognoveris) futurum. Neque verò quisquam dabit, cum erit hoc perspectum, nihil per eos, qui simulant se apud te multum posse, abs te solere impetrari. Nec tamen est hæc oratio mea huiusmodi, ut te in tuos aut divum esse nimum, aut suspiciosum velim. Nam si quis est eorum, qui tibi biennii spatium numquam in suspensionem avaritiæ venerit, (ut ego Cælium, & Chærippum, & Labeonem, & audio, & qui cognovi, existimo) nihil est, quod non & iis, & si quis est alius ejusmodi, & committi, & credi re-

ctissimè putem. Sed si quis est, in quo jam offenderis, de quo aliquid senseris: huic nihil credideris, nullam partem existimationis tuæ commiseris. In provincia verò ipsa, si quætu es nactus, qui in tuam familiaritatem penitus intravit, qui nobiscum fuerit ignosus: huic quantum credendum sit, vide: non quin possint multi esse provinciales viri boni: sed hoc sperare licet; judicare periculosum est. Martis enim simulationum involucris tegitur, & quasi velis quibusdam obtenditur uriscujusque natura: front, oculi, vultus persèpe mentiuntur: oratio verò sapientissima. Quamobrem, qui potes teperire ex eo genere hominum, qui pecuniæ cupiditate adducti careant his rebus omnibus, à quibus nos divulsi esse non possumus? te autem, alienum hominem ament ex animo, ac non sui commodi causa simulent? mihi quidem permagnum videtur; præsertim si iidem homines privatum non ferè quemquam, PRÆTORUM SEMPER OMNES AMANT. Quo ex genere si quem forte tu cognovisti amantiorem (fieri enim potuit) quam temporis, hunc verò ad tuum numerum libenter adscribito. Sin autem id non perspicias; nullum erit genus in familiaritate cavendum magis: propterea quod & omne vias pecuniæ norunt, & omnia pecuniæ causa faciunt: & quicum videri non sunt, ejus existimationi consulere non curant. Atque etiam è Græcis ipsi diligenter cavendæ sunt quædam familiaritates, præter hominum perpaucorum, si qui sunt veterè Græcia digni. Sic verò, faciles sunt permulti, & leves, & diuturna servitute ad nimiam assensationem eruditi, quos ego universos adhiberi liberaliter; optimum quemque hospitio, amicitiaque 7 conjungi dico oportere: nimix familiaritates eorum, neque tam fideles sunt (non enim audent adversari nostris voluntatibus) & verò invident non nostris solum, verum etiam suis. Jam qui in ejusmodi rebus, in quibus vereor etiam ne durior sim, cautus esse velim, ac diligens: quo me animo in servos esse censies? quos quidem cum omnibus in loci, tum præcipue in provinciis regere debemus: quo de genere multa præcipi possunt, sed hoc & brevissimum est, & facillimè teneri potest, ut ita se gerant in istis Asiaticis itineribus, & ut si iter Appia via faceres: neve interesse quidquam putent, utrum Tralleis, an Formias venerint. At, si quis est ex servis egregie fidelis, sit in domesticis rebus, & privatis: quæ res ad officium imperii tui, atque ad aliquam partem reipub. pertinebunt, de his rebus nequid attingat. Multa enim, quæ rectè committi servis fidelibus possunt, tamen sermonis, & vituperationis vitanda causa, committenda non sunt. Sed nescio quo pacto ad præcipiendi rationem delapsa est oratio mea cum id mihi propositum initio non fuisset. Quid enim ei præcipiam, quem ego in hoc præsertim genere intelligam, prudentia non esse inferiorem, quam me, usu verò etiam superiorem? Sed tamen si ad ea, quæ faceres, AUCTORITAS accederet mea, tibi ipsi illa putavi fore jucundiora. Quare sint hæc fundamenta dignitatis tuæ: tua primum integritas, & continentia: deinde omnium, qui tecum sunt, pudor: delectus in familiaritatibus, & provincialium hominum, & Græcorum, percautus & diligens: familiaris gravis, & constans disciplina. Quæ cum honesta sint in his privatis nostris, quotidianisque rationibus: in tanto imperio, tam depravatis moribus, tam

RRT 5

CORRU

1. Halienus autem) Palæ duo Altrius, duo Avienus, si quid mutandum, secunda lectio referenda veniet, ita enim ita vocatur & Cæzari de bello civili.

2. Ut propter amorem in nos fratrem, etiam de nostra laboret.) Melius idem, quam veteris editio scripturatur in opere eam. Sic etiam de nostra laboret, quomodo tamen Pall. & siber Pavilonis, quo usus Ianugul.

3. Ad quæstum ureretur.) Recentiores abuterentur, sed contra antiquitatis cuos & in Pall.

4. Ad animam lenitatem.) Mammalac lenitatem, utrumque ruetur se libris manuscriptis.

5. Ex domesticis convictionibus.) Vi & editio, conjunctio iustis, quomodo aliquot item Pall. nam ceteri convictionibus Pavilonis convictionibus.

6. Lictor non suæ, sed tuæ lenitatis apparitor.) Lictor, ostendit b. Elect. e. 23: auste rescribit, & lictor mansuetus: tu lenis, sed inclinat tamen magis, in id quod Vis depromit è libris lictor, non servus sed tuæ, & neutrum placet, ratione reddidit in Suspensionibus.

7. Conjungi dico oportere.) Melius forsitan, duces, monco tamen in uno Pall. non comparete dictum dicit.

8. Ut si iter Appia via faceres.) Pavilonii ml. non agnoscit, & poteramus in ea carere.

corruptrice provincia, DIVINA videantur necesse est. Hæc institutio, atque hæc disciplina potest sustinere in rebus ita tuendis, & decernendis eam severitatem, & quæ tu in his rebus usus es, ex quibus nonnullas similitates eum magna meæ lætitiæ susceptas habemus. nisi forte me Patoniam nescio cuius, hominis ne Græci quidem, at Myssi, aut Phrygis potius querelis moveri putas: aut Tuscorum, hominis furiosi, ac sordidi vocibus, eujus tu ex impurissimis faucibus inhonestissimam cupiditatem eripuisse lumina cum a quietate. Hæc, & cetera plena severitatis, quæ ita vultu in ista provincia, non facile sine summa integritate sustineremus. quare sit summa in jure dicendo severitas, dummodo ea ne varietur gratia, sed conseruetur æquabilitas. Sed tamen PARI REPERIT abs te ipso jus dici æquabiliter, & diligenter, nisi idem ab iis fiet, quibus tu ejus muneris aliquam partem concesseris. Ac mihi quidem videtur non sanè magna varietas esse negotiorum in administranda Asia, sed ea tota jurisdictione maxime sustineri. In qua scientiæ præsertim provincialis ratio ipsa expedita est. Constantia est adhibenda, & gravitas, quæ resistat non solum gratiæ, verum etiam suspitioni. Adjungenda etiam est facilitas in audiendo, lenitas in decernendo, in satisfaciendo ac disputando diligentiæ. His rebus nuper Cn. Octavius, jucundissimus fuit: apud quem & primus lector quævit, tacuit accessus: quoties quisque voluit, dixit, & quam voluit, dixit. Quibus ille rebus fortasse nimis lenis videretur, nisi hæc LENITAS illam severitatem tueretur. Cogebantur Sullani homines, quæ per vim & metum abstulerant, reddere, qui in magistratibus injuriosè decreverat, eodem ipsis privatis erat jure parendum. hæc illius severitas, acerba videretur, nisi multis condimentis humanitatis mitigaretur. Quod si hæc lenitas, gratia Romæ est, ubi tanta arrogantia est, tam immoderata libertas, tam infirmitas hominum licentia, denique tot magistratus, tot auxilia, tanta vis, tanta senatus auctoritas: quam jucunda tandem prætoris comitas in Asia potest esse, in qua tanta multitudo civium, tanta sociorum, tot urbes, tot civitates unius hominis suorum IN TURNUM? ubi & nullum auxilium est, nulla conquestio, nullus senatus, nulla concio? Quare cum permagni hominis est, & cum ipsa natura moderati, tum vero etiam doctrina, atque optimorum artium studio erit illi, sic se adhibere in tanta potestate, ut nulla alia potestas ab iis, quibus ipse præsit, desideretur. Cyrus ille à Xenophonte non ad historiam fidem scriptus, sed ad effigiem iusti imperii: cujus summa gravitas ab illo philosopho cum singulari comitate conjungitur: quos quidem libros non sine causa nosser ille Africanus de manibus ponere non volebat: nullum enim prætermisissum in iis officium diligentis, & moderati imperii. eaque, si sic coluit ille, qui privatus futurus nunquam fuit, quoniam modo regnanda sunt eis, quibus imperium ita datum est, ut redderent, & ab iis legibus datum est, ad quas revertendum est? Ac mihi quidem videntur hæc omnia esse referenda iis, qui præstant aliis. ut: quæ sunt eorum in imperio, sint quam beatissimi? quod tibi esse antiquissimum, & ab initio fuisse, ut primum Asiam attigisti, constante fama, atque omnium sermone celebratum est. Est autem non modo ejus, qui sociis & civibus, sed etiam ejus, qui servis, qui multis pecudibus præsit, eorum, quibus præsit, commodis, utilitatique servare. Cujus quidem generis constare inter omnes video abs te summam adhiberi diligentiam: nullam esse alienam novam contrahi civitatis. veterem autem magno & gravi multis abs te esse liberatas urbes. 4 complures dirutas, ac præne desertas, (in qui-

bus unam Joniz nobilissimam, alteram Cariz, Samum & Halicarnasum) per te esse recreatas: nullas esse in oppidis seditiones, nullas discordias: provideri abs te, ut civitates optimatum consilio administrarentur: sublata Myssi lætrocinia: cædis multis locis repressas: pacem toto provincia constitutam: neque solum illa iunierum, atque agrorum, sed multo etiam plura, & majora oppidorum & sanorum furta, & latrocinia esse depulsa. Remota à fama, & à fortunis, & ab orio locupletum, illam acerbissimam iniustitiam prætorum avaritia calumniam: sumtus & tributa civitatum ab omnibus, qui eorum civitatum sineis incolant, tolerati æquabiliter: facilissimos esse aditus ad te: patere aures tuas querelis omnium: nullius inopiam, ac solitudinem, non modo illo populari accessu, ac tribunali, sed ne domo quidem & cubiculo esse exclusam: tuo toto denique imperio nihil acerbum esse, nihil crudele, atque omnia plena clementiæ, mansuetudinis, humanitatis. Quamvis verò illud est beneficium tuum, quod iniquo, & gravi vestigali æditionum, magnis nostris similitudibus, Asiam liberasti? Enimvero si unus homo nobilissimus queritur palam te, quod edixit, NE AD LUDOS PECUNIA DEBERERENTUR, nisi, c. c. sibi eripuisse: quanta tandem pecunia penderetur, si omnium nomine, quicumque Romæ ludos tacerent, quod erat jam innitutum, erogaretur? Quamquam hæc querelas hominum nostrorum illo consilio oppressissimum, quod in Asia nescio quoniam modo, Romæ quidem non mediocri cum admiratione laudatur, quod, cum ad templum, monumentumque nostrum civitates pecunias decrevisset: cumque id & pro meis magnis meritis, & pro tuis maximis beneficiis summa sua voluntate fecissent: nominatimque lex exciperet, UT AD TEMPLUM, MONUMENTUMQUE CAPERE LICERET: cumque id, quod dabatur, non esset interitum, sed in ornamentis templi futurum, ut non mihi potius, quam populo Romano, ac diis immortalibus datum videretur: tamen id, in quo erat dignitas, erat lex, erat eorum, qui faciebant, voluntas accipiendū non putavi: cum aliis de causis, tum etiam ut animo æquiore ferretur illi, quibus nec deberetur, nec liceret. Quapropter incumbe toto animo, & studio omni in eam ratione, qua adhuc usus es, ut eos, quos tux fidei, potestatiq; s. p. q. r. commisit, & credidit, diligas, & omni ratione teneat, ut esse quam beatissimi velle. Quod si te fors Afris, aut Hispanis, aut Gallis præfecisset, immanibus, ac barbaris nationibus: tamen esset humanitatis tua, consulere eorum commodis & utilitati, salutique servare. Cum verò ei genere hominum præsumus, non modo in quo ipsa sit, sed etiam à quo ad alios pervenisse putetur humanitas: certè iis eam potissimum tribuere debemus, à quibus accepimus. Non enim me hoc jam dicere pudebit, prætorum in ea vita, in iis rebus gestis, in quibus non potest refidere inertia, aut levitatis ulla suspicio: nisi ea, qua constituti sumus, his studiis & artibus esse ad prætorum, qua sint nobis Græcia monumentis, discipulisque tradita. Quare prætorum munem fidem, quæ omnibus debetur, præterea nos isti hominum generi præcipue debere videmus, ut, quorum præceptis sumus eruditi, apud eos ipsos, quod ab iis didicerimus, velimus expromere. Atque ille quidem princeps ingenii, & doctrinæ Plato, tum denique fore beatissimum putavit, si aut docti, ac sapientes homines eius rebus capissent, aut is qui regerent, omne suum studium in doctrina, ac sapientia collocassent. Hanc conjunctionem videlicet potestatis, ac sapientiz, salutem censuit civitatibus esse posse: quod fortasse aliquando universæ reipublica nostræ, nunc quidem

1. Quæ tu in his rebus usus es. Pall. duo, quam, antiquo fortè scribendi modo.
 2. Primus lector quævit: tacuit accessus. Ita de conjectura Octaviani: cui hæcenus omnes merito acquirerebant: utique cum nihil esset infirmitatis vulgato, qui fuit, quod tamen in omnibus n. f. præterquam: Mækerliædianis, qui nostrum illud firmat, ut prodit P. g. nosser l. xvi. Annal. Roman.
 3. Nullam esse alienam novam contrahi civitatis. Sic omnes libri nostri, itaque

id retinebimus non admisso P. Man. quæstio: intelligensque de collegis, ut volebat Gulelm.
 4. Complures dirutas. Pall. duo dirutas, quod ex am adnotat onofiores certe non statim quod dirutum est, etiam dirutum dici potest.
 5. Sed ut domo quidem & cubiculo esse exclusam: tuo denique imperio. Et dist. n. c. & lectio est à quinque Pall. quibus proxi. me accedebat editio V. G.
 1. Viriute

dē̄m profectō̄ isti provincie contigit, ut is in ea summam potestatem haberet, cui in doctrina, cui in virtute, atque humanitate percipienda, plurimum a pueritia studii fuisset, & temporis. Quare cura, ut hic annus, qui ad laborem tuum accessit, idem ad salutem Asiæ prorogatus esse videatur. quoniam in te retinendo fuit Asia felicior, quàm nos in deducendo: pernice, ut latius provincie desiderium nostrum leniatur. Etenim si in promerendo, ut tibi tanti honores haberentur, quanti haud scio an nemini, fuisti omnium diligentissimus: multo maiorem in his honoribus tuendis adhibere diligentiam debes. Et quidem de isto genere honorum quid sentirem, scripsi ad te ante. Semper eos putavi, si vulgares essent, vileis: si temporis causa constituerentur, levis; si verò (id quod ita factum est) meritis tuis tribuerentur, existimabam multam tibi in his honoribus tuendis operam esse ponendam. Quare quoniam in istis rebus cum summo imperio, & potestate versaris, in quibus tuas virtutes consecratas, & in deorum numero collocatas vides: in omnibus rebus, quas itatus, quas decernes, quas ages, quid tantis hominum opinionibus, tantis de te iudiciis, tantis honoribus debeas, cogitabis. Id autem erit ejusmodi, ut consulas omnibus, ut medeare incommodis hominum, provideas salutem, ut reparem Asiæ & dici, & haberi velis. Atque huic tuæ voluntati, ac diligentiae difficultatem magnam afferunt publicani, quibus si adversamur: ordinem de nobis optimè meritum, & per nos cum rep. conjunctum, & à nobis, & à rep. disjungemus. Sin autem omnibus in rebus obsequemur; funditus eos perire patiemur, quorum non modo salutem, sed etiam 3 commodis consulere debemus. Hæc est una (si verè cogitare volumus) in isto imperio tuo difficultas. Nam esse abstinentem; continere omnes cupiditates, suos coercere, juris æquabilem tenere rationem; f. cilem te in rebus cognoscendis, in hominibus audiendis, admittendisque præbere; præclarum magis est, quàm difficile, non est enim positum in labore aliquo, sed in quadam inductione animi, atque voluntate. Illa causa publicanorum quantum acerbitatem afferat sociis, intelleximus ex civibus, qui nuper in portoritis Italiæ tollendis, non tam de portorio, quàm de nonnullis injuriis portitorum querebantur. Quare non ignoro, quid locis accidit in ultimis terris, cum audierim in Italia querelas civium. Hi te ita versari, ut & publicanis satisfacias, (præsertim publicis male redemptis) & socios perire non sentas, divinæ ejusdam virtutis esse videtur, id est, tuæ. Ac primum Græcis, id quod acerbitatum est, quòd sunt vectigales, non ita acerbum videri debet, propterea quòd sine imperio populi Rom. suis institutis, per se ipsi ita fuerunt. Nomen autem publicani aspernari non possunt, qui pendere ipsi vectigal sine publicano non poterant, quod iis æqualiter Sula descripsit. Non esse autem leniores in exigendis vectigalibus Græcos, quàm nostros publicanos, hinc intelligi potest, quòd Caunii nuper omnes, ex insulis, quæ erant ab Sula Rhodiis attributa, confugerant ad senatum, nobis ut potius vectigal, quàm Rhodiis penderent. Quare nomen publicani neque ii debent horrere, qui semper vectigales fuerunt: neque ii aspernari, qui per se pendere vectigal non poterant: neque ii reculare, qui postulaverunt. Simul & illud Asia cogites, nullam à se neque belli externi, neque discordiarum domesticarum calamitatem obturam fuisse, si hoc imperio non teneretur, id autem imperium cum retineri siue vectigalibus nullo modo possit. AB ANIMO PARTE ALIQUA SUORUM FRUCTUUM PACEM SIBI SEMPERNAM REDIMAT, ATQUE OTIUM. Quòd si genus ipsum, & nomen publicani non iniquo animo sustinebunt, poterunt iis, consilio, & prudentia tua rei qua videri mitiora. Possunt in pactionibus fa-

ditatem conficiendi negotii, & liberationem molestiti. Potes etiam tu id facere, quod & fecisti egregiè, & facis, ut commemoras, quanta sit in publicanis dignitas, quantum nos illi ordini debeamus, ut remoto imperio, & vi potestatis, & fascium, publicanos cum Græcis gratia acciendis non legem spectare centoriam, sed potius commoque auctoritate conjungas. Sed & ab illis, de quibus optime tu meritus es, & qui tibi omnia debent, hoc petas, ut FACILITATE sua, nos eam necessitudinem, quæ est nobis cum publicanis, obtinere, & conservare patiantur. Sed quid ego te hæc hortor, quæ tu non modo facere potes, sed sponte sine cujusquam præceptis, sed etiam magna jam ex parte perfecisti? non enim desistunt nobis agere quotidie gratias honestissimæ, & maximæ societates: quod quidem mihi idcirco jucundius est, quòd idem faciunt Græci. DIFFICILE EST autem ea, quæ commodis, utilitate, & præpè natura diversa sunt, voluntate conjungere. At ea quidem, quæ supra scripta sunt, non ut te instituerem, scripsi (neque enim prudentia tua cujusquam præcepta desiderat) sed me in scribendo commemoratio tuæ virtutis delectavit: quamquam in his litteris longior fui, quàm aut vellem, aut quàm me putavi fore. Unum est, quod tibi ego præcipere non desinam, neque te patiar (quantum in me erit) cum exceptione laudari. omnes enim, qui istinc veniunt, ita de tua virtute, integritate, humanitate commemorant, ut in tuis summis laudibus excipiant unam iracundiam, quod vitium, cum in hac privata, quotidianaque vita levis esse animi, atque infirmi videtur: tum verò NIHIL EST tam deformis, quàm ad summum imperium etiam acerbitatem naturæ adungere. Quare illud non suscipiam, ut, quæ de iracundia dici solent à doctissimis hominibus ea tibi nunc exponam, cum & nimis longius esse nolim, & ex multorum scriptis ea facile possis cognoscere. illud, quod est epistolæ proprium, ut is, ad quem scribitur, de iis rebus, quas ignorat, certior fiat, prætermittendum esse non puto. Sic ad nos omnes ferè deferunt, nihil cum absit iracundia, resteri posse jucundius, sed cum te alienius improbitas, pervensiusque commoverit sic animo incitari, ut ab omnibus tuæ desideretur humanitas. Quare quoniam in eam rationem vitæ nos non tam cupiditas quædam gloriæ, quàm res ipsa, ac fortuna deduxit, ut sempiternus sermo hominum de nobis futurus sit: caveamus, quantum efficere, & consequi possumus, ne quod in nobis insigne vitium fuisse dicatur. Neque ego hoc nunc contendo, quod fortasse cum in omni natura, tum jam in nostraestate DIFFICILE EST, MOTARE ANIMUM, ET SI QUID EST PENITENS: TUM MORIBUS, ID SUBITO EVELLERE: sed te illud admoneo, ut, si hoc plene vitare non potes, quòd ante occupatur animus ab iracundia, quàm providere ratio potuit, ne occuparetur: te autè compares, quosdièque meditare, resistendum esse iracundia: cumque ea maxime animum moveat, tum tibi esse diligentissimè LINGUAM CONTINENDAM: quæ quidem mihi virtus non interdum minor videtur, quàm omnino non irasci. Nam illud non solum est gravitatis, sed nonnumquam etiam lenitudinis. Moderatè verò & animo, & orationi, cum sis iratus, aut etiam iracere, & tenere in sua potestate motum animi, & dolorem, est non est perfecta sapientia, tamen est non mediocris ingenii. Atque in hoc genere multò te esse jam commodiorem, mitioremque nuntiant. Nullæ tuæ vehementiores animi concitationes, nulla maledicta ad nos, nullæ contumelias pererunt: quæ cum abhorrent à litteris, ab humanitate, tum verò contraria sunt imperio, ac dignitati: nam si impiacabiles iracundia sint, summa est acerbitas. Sin autem exorabiles, summa levitas: quæ tamen (ut in malis) acerbitati anteponenda est. Sed quoniam prius annus habuit de hæc reprehensione plurimum sermonis, credo propterea, quòd

1. Virtute percipienda Pal unus & quatuor præcipiendæ
 2. In diorini numero oblocuti videtur. Ego & explicat L. p. no. 1. l. i. Elicet 14.
 3. Etenim consuetudo consulere debemus. Pal. pa. conf. tenentur. Soc. commedii

consulemus præterezim utrumque vulgato.
 4. Quare non ignoro, quid feci, etc. Tolle non ignoro, & anima flagulam interrogatio est: heus d. quam Tullio sententiam.
 5. Quare

quod tibi hominum injuria, quod avaritia, quod insolentia, præter opinionem accidebat, & intolerabilis videbatur: secutus autem multo lenior, quod & *consuetudo & ratio*, & (ut ego arbitror) mea quoque littera te patientiorem, lenioremque fecerunt: tertius annus ita esse debet emendatus, ut ne minimam quidem rem quisquam possit ullam reprehendere. At jam hoc loco non hortatio ne, neque præceptis, sed precibus tecum fraternis ago; totum ut animum, curam, cogitationemque tuam ponas in omnium laude undique colligenda. Quod si in mediocri statu sermonis, & prædicationis nostræ res essent: nihil abs te exitium, nihil præter aliorum consuetudinem postularetur. nunc vero propter earum rerum, in quibus versati sumus, splendorem, magnitudinem, *NISI SUMMAM LAUDEM* ex ista provincia assequimur, vix videmur summam vituperationem posse vitare. Ea nostra ratio est, ut omnes *BONI* cum favent, tum etiam à nobis omnem diligentiam, virtutemque & postulent, & expectent: omnes autem *IMPROBI* (quod cum in bellum suscepimus sempiternum) vel minima re ad reprehendum contenti esse videantur. *¶* Quare quoniam ejusmodi *TRIVARIUM* totius Asiae virtutibus est datum, celebritate refectionissimum, magnitudine amplissimum, judicio eruditissimum, natura autem ita resonans, ut usque Romam significationes, vocesque referantur: contende, quæso, atque elabora, non modo ut his rebus dignus fuisset, sed etiam ut illa omnia tuis artibus *superasse* videare. Et quoniam mihi casus urbanam in magistratibus administrationem reipublici provinciam dedit; & si mea pars nemini cedit, fac, ut tua ceteros vincat. Simul & illud cogita, nos non de reliqua, & sperata gloria jam laborare, sed de parta dimicare, quæ quidem non tam expetenda nobis fuit, quam *tuenda* est. Ac si mihi quidquam esset abs te separatam, nihil amplius desiderarem hoc statu, qui mihi jam partus est. nunc vero sic res sese habet, ut, nisi omnia tua facta, atque dicta nostris rebus istinc respondeant, ego me meis tantis laboribus, tantisque periculis, quorum tu omnium particeps fuisti, nihil consecutum putem. Quod si ut amplissimum nomen consequeremur, unus præter ceteros adjuvisti: certe idem, ut id retineamus, præter ceteros elaborabis. *NON EST TIBI* his solis utendum existimationibus ac iudiciis, qui nunc sunt, hominum; sed iis etiam qui nunc sint: quamquam illorum erit *varius iudicium, oblatione & malivolentia liberatum*. Denique illud etiam debes cogitare, non te tibi soli gloriam querere: quod si esset, tamen non negligeres, præsertim cum amplissimis monumentis conferre voluisses *memoriam nominis* tui: sed ea tibi est communicanda mecum, prodenda liberis nostris. In qua cavendum est, ne, si negligentior fueris, *NON SOLUM* tibi parum consuluisse, sed etiam tuis invidisse videaris. Atque hæc non ed dicantur, ut te oratio mea dormientem excitaſſet, sed potius ut contentem incitasse videatur. Facies enim perpetuo, quæ fecisti, ut optones æquitatem tuam, temperantiam, severitatem, integritatemque laudent. Sed me quadam tenet, propter singularem amorem, infinita in te aviditas gloriæ: quamquam illud, existimo, oim jam tibi Asia, sicut unicuique sua domus nota esse debeat, cum ad tuam summam prudentiam tantus usus accesserit, nihil esse, quod ad laudem attingat, quod non tu optime percipias, & tibi non *sine cuiusquam hortatione*, in mentem veniat quotidie. Sed ego, qui, cum tua lego, te audire, & qui cum ad te scribo, tecum loqui videor, idcirco & tua longissima quaque epistola

1. Quare quoniam ejusmodi theatrum totius Asiae virtutibus est datum. Lectorem nusquam cet sic quoque Viciam retro celi; ejusmodi theatrum est totius Asiae celebritate, & quod & Man. ret. nuere. quippe Lamb. theatrum totius virtutibus est datum, sed præter istud nos, quorum al quis theatrum totius celebritate, &c. aliqui admittunt præterea vocem *Asia* exclusis tamen ceteris.
2. Non solum tibi parum consuluisse, &c. Illud non solum exclusis edi-

maximè delector. & ipse in scribendo sæpe sum longior. Illud te ad extremum & oro. & hortor, ut, tanquam *partem* boni, & adores industrii solent, sic tu *IN EXTREMA PARTE*, & conclusione tueris, ac negotii tui diligentissimus sis, ut hic tertius annus imperii tui, tanquam tertius actus, perfectissimus, atque ornatisimus fuisset videatur. Id facillimè facies, si me (sui semper uni magis, quam universis, placere voluisti) tecum semper esse patris, & omnibus iis rebus, quas dices, ac facies, interesse. Reliquum est, ut te orem, ut valitudini tuæ, si me & tuos omnes valere vis, diligentissimè servias.

MARCUS QFRATRI, S.

STATIUS ad me venit a. d. VIII. Kalend. Novemb. ejus adventus, quod ita scripsisti, direptum iri te à tuis, dum is abesset, molestus mihi fuit. Quod autem expectationem tui, concursumque eum, qui erat futurus, si una tecum decederet, neque antea vilis esset, suffulit; id mihi non incommodè vitium est accidisse. Exhaustus enim est sermo hominum, & multis emissæ (sæpe ejusmodi voces, *3. à dicitur autem meo sermone*), quæ te absente confecta esse laxior. Quod autem idcirco a te missus est, mihi ut se purgaret, id necesse minime fuit. Primum enim numquam ille mihi fuit suspectus: neque ego, quæ ad te de illo scripti, se ipsi meo iudicio, sed cum *ARTIO*, salusque omnium nostrum, qui ad temp. accedimus, non *veritate* solum, sed etiam *fama* niteretur; sermones ad te aliorum semper, non mea iudicia percipisti qui quidem quàm frequentes essent, & quàm graves, adventu suo Staius ipse cognovit. Etenim intervenit nonnullorum querelis, quæ apud me de illo ipso habebantur: & sentire potuit, sermones iniquorum in suum potissimum nomen erumpere. Quod autem me maximè movere solebat, cum audiebam, illum *plus* apud te posse, quàm gravitas illius ætatis, & imperii prudentia postularet (quàm multos enim mecum egisse putas, ut se Statio commendare? quàm multa autem ipsum *ἀφελῶς* mecum in sermone ita protulisse?) id mihi non placuit: monui, suavi, deterui. Quibus in rebus etiam si fidelitas summa est (quod protulisse credo, quoniam tu ita iudicas) tamen species ipsa tam *gratiosi liberti*, aut servi, dignitatem habere nullam potest. Atque hoc sic habeto, (nihil enim nec temerè dicere, nec *akute* reticere debeo) materiam omnem sermonum eorum, qui de te detrahete velint, Staium dedisse: & antè tantum intelligi potuisse, iratos tuæ servituti esse nonnullos: hoc manusilio, iratis, quod loquerentur, non defuisse. *4* Nunc respondebo ad eas epistolas, quas mihi reddidit L. Cælius: cui, quoniam ita te velle intellego, nullo loco deero. Quatum altera est 5 de Blaudentio Zeuxide, quem scribis certissimum matricidam tibi à me intime commendari. Qua de re, & hoc de genere toto, ne forte me in Græcostam ambitiosum factum esse mirere, pauca cognosce. Ego cum Græcorum querelas nimium valere sentirem, propter hominum ingentia ad *salvandum* parata: quoscumque de te queri audivi, quatumque potui ratione placavi. Primum Dionysipolitas, qui erant inimicissimi mei, lenivi: quorum principes Hermyppum non solum sermone meo, sed etiam familiaritate devinsi. Ego Apameceniem Hephastum, ego levissimum hominem, Megaristum Antandrium, ego Nictiam Smyrnæum, ego negas maximas omni mea comitate sum complexus, Nymphonem etiam Colophonium; quæ feci omnia, non quo me, aut ii homines, aut tota natio delectaret: pensatum est levitatis, assentationis,

tione sua. Vici. neque reperi duobus Pal. & poterat abesse.

3. *Αἰεὶ* Sed semper vrum ngenrem.

4. *Non respondet*. Nihil varian. Pall. Paulus tamen Man. matoit. Non respinj.

5. De Blaudentio Zeuxide, Volg. Blaudentis. nam Vici. Elandis Truxide. Pall. m. re. a. leipant. pr. Blaude Truxide sic. Elandis Zeuxide. tert. Elandis Truxide, quart. Blaudentio Zeuxide.

tationis, animorum, non officis, sed temporibus, servientium. Sed, ut ad Zeuxim revertar: cum is de M. Caelii sermone secum habito, quæ tu scribis, ea ipsa loqueretur, obstiti ejus sermone, & hominem in familiaritate eum recepi. Tua autem quæ fuerit cupiditas tanta nescio, quid scribis cupisse te, quoniam S. Myrmæ duos Myfos insuisses in culcum, simile in superiore parte provinciarum *ad hoc exemplum severitatis tuæ*: & idcirco Zeuxim eicere omnia i. one voluisse: quem adductum in iudicium totasse d. mitteri non oportuerit: conquiri vero, & elici blanditiis (ut tu scribis) ad iudicium, necesse non fuit; cum præsertim hominem, quem ego & ex suis civibus, & ex multis aliis quotidie magis cognosco nobiliorem esse propè, quam civitatem suam. At enim Græcis solis indulgeo. Quid? L. Cæcilius noane omni ratione placavi? quem hominem? qua ira? quo spiritu? quem denique, præter Tuscanium, cuius causâ *sanari* non potest, non mitigavi? Ecce supra caput homo levis, ac sordidus, sed tamen equestris censu, Catienus, etiam is lenietur. cuius tu in patrem quod fuisse asperior, non reprehendo: certo enim scio te fecisse eum causa, sed quid opus fuit ejusmodi litteris, quas ad ipsum misisti? illum crucem sibi ipsam constitueret, ex qua tu eum antè detraxisses: te curaturam, sumo ut comburetur, plaudente tota provincia. Quid verò ad C. Fabium, nescio quem? (nam eam quoque epistolam T. Catienus circumgestat) renuntiari tibi, Licinium piagiarium cum suo pullo milvino tributa exigere? Deinde rogas Fabium, ut & patrem, & filium vivos comburat, si possit; sin minus, ad te mittat, uti iudicio comburantur. Hæc litteræ abs te per jocum missæ ad C. Fabium, si modo sunt tuæ, cum leguntur, *invidiosam atrocitatem* verborum habent. Ac, si omnium mearum litterarum præcepta reperes, intelliges nihil esse à me, nisi orationis acerbitatem, & iracundiam, & si forte raro litterarum missarum indigentiam reprehendam. Quibus quidem in rebus si apud te p. us auctoritas mea, quam tua siue natura paullo acrior, siue quedam dulcedo iracundiarum, siue dicendi fal, facietur que valuisse, nihil sanè esset, quod nos pœniteret. Et mediocri me dolore parvas affici, cum audiam, qua sit existimatione Virgilius, qua tuus vicinus Cn. Octavius? Nam si te interioribus vicinis tuis, Ciliceniis, & Syriaco antepennis, valde magnum facis. Atque is dolor est, quod cum is, quos nominavi, te innocentia non vincant, vincunt tamen *artificio* benivolentiam colligendæ, qui neque Cyrum Xenophonis, neque Agellium noverint: quorum regum summo in imperio nemo unquam verbum unum asperius audivit. Sed hæc a principio tibi præcipiens, quantum profecerim, non ignoro. Nunc tamen decedens (id quod mihi jam facere videris) relinque, quæso, quam jucundissimam memoriam tui. Successorem habes perbiandum: cetera valde illius adventu tua requirunt. In litteris mittendis (ut faxe ad te scripsi) 2. nimum te exorabilem præbuiti. tolle omnes, si potes, iniquas, tolle inuitatas, tolle contrarias. Starius mihi narravit, scriptas ad te solere afferri, ab se legi: & si iniquæ sint, fieri te certiorum, antequam vero ipse ad te venisset, nullum delectum litterarum fuisse: ex eo esse volumina si lectarum epistolatum, quæ reprehendi solent. Hoc de genere nihil te nunc quidem moneo: sero est enim, ac scire potes multa me varie, diligenterque monuisse. Illud tamen, quod Theopompo mandavi, cum essem admonitus ab ipso, vide per homines amantes tui, quod est facile, ut hæc genera tol-

lantur epistolatum, primum iniquarum, deinde contrariarum: tum absurde, & inuitate scriparum: postmodum aliquam contumeliosarum. Atque ego hæc tam esse, quam audio, non puto: & si sunt *occupationibus* tuis minus animadversa, nunc perspice, & purga. Legi epistolam, quam ipse scripsisse Sulla nomenclator dictus est, non probandam: legi nonnullas iracundas, sed tenet ipse de epistolis. Nam cum hanc paginam tenerem, L. Flavius, prætor design. ad me venit, homo mihi valde familiaris. Is mihi, te ad procuratores suos litteras misisse: quæ mihi visæ sunt iniquissimæ: ne quid de bonis, quæ L. Octavii Nasonis fuissent, cui L. Flavius heres est, deminuerent ante, quam C. Fundanio pecuniam solvissent. Itemque misisse ad 4. Apollonidienies, ne de bonis, quæ Octavii fuissent, deminui paterentur, priusquam Fundanio debitum solutum esset. Hæc mihi verisimilia non videntur, sunt enim a prudentia tua remotissima. Ne deminuat heres? Quid si infirmitas? Quid si omnino non debetur? Quid prætor solet iudicare deberi? Quid? ego Fundanio non cupio? non amicus sum? non misericordia moveor? nemo magis, sed *VIA JURIS EIVS MODI EST QUIBUSDAM REBUS*, ut nihil sit loci gratiarum. Atque ita mihi dicebat Flavius scriptum in ea epistola, quam tuam esse dicebat, te aut quasi amicis tuis gratias acturum, aut quasi i. inimicis incommoda laturum. Quid multa? ferebat graviter, id vehementer mecum querebatur, orabatque, ut ad te quam diligentissime scriberem: quod facio, & te profus vehementer etiam atque etiam rogo, ut & procuratoribus Flavii remittas deminuendo, & de Apollonidienibus, nequid pericribas, quod contra Flavium sit: amplius, & Flavii causa, & scilicet Pompeji, facias omnia. Nolo mediisfidius ex tua injuria in illum, tibi liberalem me videri, sed & te oro, ut tu ipse auctoritatem & monumentum aliquod decreti, aut litterarum tuarum relinquant, quod sit ad Flavii rem, & ad causam accommodatum. Feci enim graviter homo & mei observantissimus, & sui juris, dignitatisque retinens, se apud te neque amicitia, neque jure valuisse: & ut opinor, Flavii aliquando rem & Pompejus, & Cæsar tibi commendaverunt: & ipse ad te scripserat Flavius, & ego certè. Quare si ulla res est, quam tibi me faciendam petente putes, hæc ea sit. Si me amas, cura, elabora, persice, ut Flavius & tibi, & mihi quam maximas gratias agar. hoc te ita rogo, ut majore studio rogare non possim. Quod ad me de Hermia scribis, mihi mehercule valde molestum fuit. Litteras ad te parum fratere scripseram: quas oratione Diodoti, Luculli Liberti, commotus, de passione statim quod audieram, iracundius scripseram, & revocare cupiebam. huius tu epistola non fratere scriptæ, fratere debes ignoscere. De Censorino, Antonio, Cassio, Scævola, te ab hic dungi (ut scribis) vehementer gaudeo. cetera fuerunt in eadem epistola graviora, quam vellem *ὁρθῶς τὰς γὰρ. & ἀπὸ τῶν γυναικῶν*, majora ista erunt: Meæ objurgationes fuerunt amoris plenissimæ, quæ sunt nonnullæ, sed tamen mediocres, & paræ potius. Ego te nunquam ulla in te dignum minima reprehensione putarem, cum te sanctissime gereres, nisi *inimicos* multos haberemus. Quæ ad te aliqua admonitione, aut objurgatione scripsi, scripsi propter diligentiam eaut onis meæ, in qua & maneo, & manebo: & idem ut facias, non debitam rogare. Attalus Iphemenus mecum egit, ut se ne impedires, quo minus, quod ad 7. Q. Publici statuam decretum est, erogaretur: quod

1. *Cetera valde illius adventu tua requirunt.* Absurdè P. Mani: & Lami. & contra missi omne editos.
2. *Nimum te exorabilem præbuiti.* Malebè: istud Mani recepitque Lami. neque aliter Pallidè ceteri tamen: *inexorabilem* ut prius euss.
3. *Sed tempore ipsi de epistolis.* Haud aliter Pal. pr. & quart. alii duo & unus VV. vero excussus, sed tempore ipsi fuerunt *habebat de epistolis*, quæ tamen habuerim pro adfuso librari.

4. *Apollonidienies.* Ita Lamb. nam Pall. *Apollonidienies*. vulg. *Apollonidies*.
5. *Inimicos incommoda laturum.* Sic tres Pal. & quart. *incommodaturum*, quodam mallent *incommoda laturum*, quartet.
6. *Ὁρθῶς τὰς.* Rectam navim, & semel nori.
7. *Q. Publici statuam.* Pallidè *publicam statuam*, & ceteri *publicam statuam*, quart. *publici statuam*.
8. *Attalus Iphemenus.*

quod ego te & rogo, & admoneo, ne talis viri, tamque nostri necessarii, honorem minui per te, aut impediri velis. Præterea Asopi tragædi, nostri familiaris, Licinius servus, tibi notus, aufugit. Is Athenis apud Patronem Epicureum pro libero fuit. inde in Asiam venit. Postea Plato quidam Sardinus, Epicureus, qui Athenis solet multum, & qui tum Athenis fuerat, cum Licinius eò venisset, cum eum fugitivum postea esse ex Asopi litteris cognosceret, hominem comprehendit, & in custodiam Ephefi tradidit: sed in publicam, vel in pistrinum, non satis ex litteris ejus intelligere potuimus. Tu, quoquo modo quoniam Ephefi est, hominem investigates velim, summaque diligentia vel tecum deducas. Noli spectare, quanti *homini* parvi enim pretii est, qui jam nihili sit: sed tanto dolore Asopus est affectus propter servi scelus, & audaciam, ut nihil ei gratius facere possis, quam si illum per te recuperarit. Nunc ea cognosce, quæ maximè exoptas. temp funditus amissimus: adeo ut Cato, adolescens nullius consilii, sed tamen civis Romæ & Cato, vix vivus effugeret; quod, cum Gabinium de ambitu vellet postulare, neque prætores diebus aliquot adiri possent, vel potestatem sui facerent; in concionem ascendit, & Pompejum privatus *dilatorem* appellavit. propius nihil est factum, quam ut occideretur. Ex hoc, qui sit status totius reip. videre potes. Nostra tamen causa non videbatur homines desuturi. mitandum in modum profrentur, offerunt se, pollicentur: & quidem cum spe sum maxima, tum majore etiam animo. spero superiores fore nos: confido animo, ut in hac republica ne casum quidem ullum pertimescam: sed tamen res sic se habet. Si diem nobis Clodius dixerit, tota Italia concurrerit, ut multiplicata gloria discedamus. sin autem vi agere conabitur: spero fore, studis non solum amicorum, sed etiam alienorum, ut vi resistamus. Omnes & se, & suos liberos, amicos, clientis, libertos, servos, pecunias denique suas pollicentur. Nostra antiqua manus bonorum ardet studio nostri, atque amore. Siqui antea aut alieniores fuerant, aut languidiores, nunc horum regum odio, se cum bonis conjungunt. Pompejus omnia pollicetur, & Cæsar, quibus ego ita credo, ut nihil de mea comparatione deminuat. Tribuni pl. des. sunt nobis amici. Coss. se optime ostendunt. Prætores habemus amicissimos, & acerrimos civeis. Domitium, Nigidium, Memmium, Lentulum: bonos etiam alios: sed hos singulareis. Quare magnum fac animum habeas, & spem bonam. Desingulis tamen rebus, quæ quotidie gerantur, faciam te crebro certiorum.

MARCUS Q. FRATRIS.

Mi frater, mi frater, mi frater, tunc id veritus es, ne ego iracundia aliqua adductus pueros ad te sine litteris miserum? aut etiam ne te vid. & voluerim? Ego tibi, ita crederet? tibi ego posse irasci? scilicet: tu enim me afflixisti: tui me inimici, tua me invidia, ac non ego te misere perdidisti. Meus ille laudatus consulatus, mihi te, liberos, patriam, fortunas: tui velim nequid eriperit, præter unum me. Sed certe à te mihi omnia semper honesta, & jucunda ceciderunt. A me tibi luctus meæ calamitatis, metus tuæ, desiderium, mæror, solitudo. Ego te videre noluerim? immò verò me à te videri nolui. Non enim vidisses fratrem tuam: non eum, quem reliqueras: non eum quem noras: non eum, quem fletus sentem, prosequentem proficiens dimiseras: ne vestigium quidem ejus nec simul. hinc sed quandam effigiem spiritus mortui atq. utinam me non prius vidisses aut audisses. U-

1. Pompejus privatus dilatorem appellavit. Mi quem voviver. notavit Cicero. T. prætor dicitur privatus dilatorem, cui & sua arguit, sed desino an huic loco conveniens.

2. Et quidem cum spe sum maxima, tum majore etiam animo spero. Sic Aldinus. V. & quidem ut cum summa spe summa maxima, tum majore etiam animo spero. Quæritur si & me, confidam animo, spe, per me scilicet. nec multum abeunt ab huius locutione Pall. aut alii scripserunt: ex quibus liquet

tinam te non solum vitæ, sed etiam dignitatis meæ superstitem reliquissem. Sed testor omnes deos, me hac una voce à morte esse revocatum, quod à omnes in mea vita partem aliquam tuæ vitæ repositam esse dicebant. Quare peccavi, scelerateque feci, nam si cecidisset, mors ipsa meam pietatem, amoremque in te facile defenderet. nunc commisi, ut vivo me careres, vivo me aliis indigeres: mea vox in domesticis periculis potissimum occideret, quæ sepe alienissimis præsidio fuisset. Nam quòd ad te pueri sine litteris venerunt, quoniam vides, non fuisse iracundia causa, & ceterè pigritia fuit, & quedam infinita vis lacrimarum, & dolorum. Hæc ipsa me quo fletu putas scripsisse? eodem, quo te legere certò scis. An ego possum aut non cogitare aliquando de te, aut umquam sine lacrimis cogitare? Cum enim te desidero, fratrem solum desidero. Ego verò 4 sua vitate propè fratrem, propè æqualem, obsequio filium, consilio parentem. Quid mihi sine te umquam, aut tibi sine me jucundum fuit? Quid, quòd eodem tempore desidero filiam? qua pietate, qua modestia, quo ingenio? effugiem oris, sermonis, animi mei? Quid filium venustissimum? mihi que dulcissimum? quem ego ferus, ac ferreus è complexu dimisi meo, sapienterem puerum quam vellem, sentiebat enim miser jam quid ageretur. Quid verò tuum filium? quid? imaginem meam, quam meus Cicero & amabat, ut fratrem, & jam, ut majorem fratrem verebatur? Quid quòd mulierem miserissimam, fidelissimam conjugem, me prosequi non sum passus, ut esset quæ reliquias communis calamitatis, communis liberos tueretur? Sed tamen, quoquo modo potui, scripsi, & dedi litteras ad te Philogono, liberto tuo, quas credo tibi postea redditas esse: in quibus idem te horro, & rogo, quòd pueri tibi verbis meis nuntiarunt, ut Romam protinus pergas, & properes. Primum enim te præsidio esse volui, si qui essent inimici, quorum crudelitas nondum esset nostra calamitate satiata. Deinde congressus nostri lamentationem pertimui: digressum verò non tulissem: atque etiam id ipsum, quòd tu scribis, metuebam, ne à me distrahi non posses. His de causis hoc maximum malum, quòd te non vidi, quòd nihil amantissimis, & conjunctissimis fratribus acerbius, ac miserius videretur accidere potuisse: minus acerbum, minus miserum fuit, quam fuisset tum cōgressio tui verò digressio nostra. Nunc si quæres, id quòd ego, qui fortis tibi semper videbar, nō possum; erigite, & confirma. si qua subeunda dimicatio erit. Spero, siquid mea spes habet auctoritatis, tibi & integritatem tuam: & amorem in te civitatis, & aliquid etiam misericordiam nostri, præsidii salutem. si eris ab isto periculo vacuus; ages scilicet, si quid agi posse de nobis putabis, de quo scribunt ad me quidem multi multa, & se sperare demonstrant. sed ego, quid sperem, non dispicio, cum inimici plurimum valeant, amici partim deseruerint me, partim etiam prodiderint: qui in meo reditu fortasse reprehensionem sui sceleris pertimescant. Sed ista qualia sint, tu velim perspicias, mihi que declares. Ego tamen, quàm diu tibi opus erit, siquid periculi subeundum videbis, vivam. diutius in hæc vita esse non possum. Neque enim tantum virum habet ulla aut prudentia, aut doctrina, ut tantum dolorem possit sustinere. Scio fuisse & honestius moriendi tempus, & utilius: sed non hoc solum: multa alia prætermisi: quæ si queri velim præterita; nihil agam, nisi ut augeam dolorem tuum, inde eam stultitiam meam. Illud quidem nec sciendum est, nec fieri potest: me diutius, quam

locum miserè corruptum.

3. Non fuisse iracundia causa. Sic Pall. si quòd quart. causam. Lamb. edidit. iracundiam causam nullam videndi, & omisso illo causa.

4. Quæritur prope fratrem, prope æqualem. N. h. variant libri, quare malin. cum Man. & Mal. h. ab hoc prope fratrem, & quam scribitur. h. h. Lamb. suavitatem fratrum, & prope æqualem, & quæ emendatione h. h. h. Nigidius.

quàm aut tuum tempus, aut firma spes postulabit, in tam misera, tamque turpi vita commorari: ut, qui modò fratre fuerim, liberis, i conjuge, copiis, genere ipso pecunia beatissimus: dignitate, auctoritate, existimatione, gratia non inferior, quàm qui umquam fuerunt amplissimi: is nunc in hac tam afflicta, perditaque fortuna, neque me, neque meos lugere diutius possim. Quare quid ad me scripsisti de permutatione? quasi verò nunc me non tuæ facultates suffineant. qua in te ipse video miser, & sentio, quid sceleris admiserim, cum de visceribus tuis, & filii tui, satisfactorus sis, quibus debes: ego acceptam ex arario pecuniam tuo nomine frustra dissipavi. Sed tamen & M. Antonio, quantum tu scripseras, & Capioni tantumdem solum est: mihi ad id, quod cogito, hoc quod habeo, satis est. live enim restituitur, live desperamus, nihil amplius opus est. Tu si fortè quid erit molestiæ, te ad Crassam, & ad Callidium conferas, censeo. Quantum Hortensio credendum sit, nescio. me summa simulatione amoris, summaque assiduitate quotidiana sceleratissimè, in suis iustissimèque tractavit, adjuncto quoque Arrio: quorum ego consiliis, promissis, præceptis destitutus, in hanc calamitatem inciidi. Sed hæc occultabis, ne quid obfint. Illud caveo: & eò puto per Pomponium fovendum tibi esse ipsam Horrentium, ne ille versus, qui in te erat collatus, cum ædilitatem petebas, de lege Aurelia, falso testimonio conficetur. Nihil enim tam timeo, quàm ne, cum intelligant homines, quantum misericordiæ nobis tuæ preces, & tua salus allatura sit, oppugnent te vehementius. Messallam tui studiosum esse arbitror. Pompejum etiam simulatorem puto. Sed hæc utinam non experiare, quod precarer deos, nisi meas preces audire desissent. Verum tamen precor, ut his infinitis nostris malis contenti sint: in quibus non modò tamen nullius inest peccati infamia: sed omnis dolor est, quòd optimè factis poena est maxima constituta. Filiam meam, & tuam, Ciceronemque nostrum, quid ego, mi frater, tibi commendem? quin illud mereo, quod tibi non minorem dolorem illorum orbitas affert, quàm mihi. Sed, te incolumi, orbi non erunt. Reliqua, ita mihi salus aliqua detur, potestasque in patria moriendi, ut me lacrimæ non sinunt scribere. Etiam Terentiam velim tuare, mihi que de omnibus rebus scribas. Sis fortis, quoad rei natura patiat. Idibus Junii, Thessalonice.

MARCUS Q. FRATRI, 5.

AMABO te, mi frater, 2 ne, si uno meo facto & tu, & omnes mei corruisistis, improbitati, & sceleri meo potius, quàm imprudentiæ, 3 miseræque assignes. nullam

est meum peccatum, nisi quòd iis creditis, à quibus nefas putaram esse me decipi, aut etiam quibus ne id expedire quidem arbitraber, intimus, proximus, familiarissimus quisque aut sibi pertimuit, aut mihi invidit. ita mihi nihil misero præter fidem amicorum cautum meum consilium fuit. Quòd sit satis innocentia tua, & misericordia hominum vindicat hoc tempore à molestia: perspicis profectò, equaxnam nobis spes salutis relinquatur. Nam me Pomponius, & Sextius, & Piso noster adhuc Thessalonice retinuerunt, cum longius discedere propter nescio quos motus vetarent. verum ego magis exitum, illorum litteris, quàm spe certa exspectabam. Nam quid sperem, potentissimo inimico, dominatione obrectatorum, infidelibus amicis, pluribus invidis? 4. De novis autem tribunis pl. est ille quidem in me officiosissimus: Sextius, & spero, 5 Curtius, Milo, 6 Fadius, Grattidius: sed valde adversante Clodio: qui etiam privatus eadem manu poterit conciones concitare: deinde etiam interceptor parabitur. Hæc mihi proficiscenti non proponebatur, sed sæpe triduo summa cum gloria dicebar esse rediturus. Quid tu igitur? inquit, quid? multa conveniunt, quæ mentem exturbarent meam: subita defectio Pompeji, alienatio cos. etiam prætorum timor, publicanorum arna, lacrimæ meorum me ad mortem ire prohibuerunt: quod certè & ad honestatem, & ad effugandos intolerabileis dolores fuit aptissimum. Sed de hoc scripsi ad te in ea epistola, quam Phaetoni dedi. Nunc tu, quoniam in tantum luctum, & laborem detrusus es, quantum nemo umquam: si relevare putem communem casum misericordiæ hominum: scilicet incredibile quiddam assequeris, sin planè occidimus: (me miserum) ego omnibus meis exitio fuero, quibus antè dedecori non eram. Sed tu, ut antè ad te scripsi, perspicere rem, & pertenta: & ad me, ut tempora nostra, non ut amor tuus fert, verè perscribe. Ego vitam, quoad putabo tua interesse aut ad spem servandam esse, retinebo. Tu nobis amicissimum Sextium cognosces: credo tua causa, vel Lentulum, qui erit cos. quamquam sunt facta verba diffidiliora, Tu & quid opus sit, & quid sit videbis omnino. Si tuam solitudinem, communemque calamitatem nemo despexerit: aut per te confici aliquid, aut nullo modo poterit, sin te quoque inimici vexare caperint, 7 ne cessaris, non enim gladiis mecum sed litibus agetur. Verum hæc absint velim. Te oro, ut ad me de omnibus rebus scribas, & in me, 8 animi potius, aut consilii putes minus esse, quàm antè: amoris verò, & officii non minus.

M. TUL-

1. Coniuge, copis, genere ipso pecunia beatissimus. P. Man. conjiciebat, genero ipso, pecunia eo verò VVovverius annotavit legi in P. genero, pecunia Palli nostr. nihil abeunt à vulgato.

2. Ne si uno meo facto. Verus ut usi, facti, quod item in Palae pr. & quarto in quo ita erat absurdum.

3. Miseriæque assignes. Est à Bess. membrana. ceteræ enim adhærere publicato, miseræque.

4. De novis autem tribunis pl. Haud aliter conjecerat P. Man. approbatque Pal. quart nam sec. Denatus. pr. & tert. Denatus, ut prius vulg.

5. Curtius. Re scriptum cum Pighio Curtius. rationes ejus videantur,

in laborioso illo opere Faetor. Romanor. ad annum urb. cond. DCXCV.

6. Fadius Grattidius. Idem Man. referendum putabat Fabricius, oblectatusque est Lamb. sed omnibus libris abluentibus. & cerre æque jure Ciceroem Fadius, quam Fabricius.

7. Necessariis, non etc. Pal. sec. tert. & à manu secunda primus adjiciunt, necessariis non etc. ut ad certam: idemque reperit in AVVovverius.

8. Animi potius aut consilii potius minus esse. Gul. voces transpositas, animi potius minus esse, ut ante.